

Chương mười

CAO ĐÀI GIÁO TRÊN TRƯỜNG QUỐC TẾ

Như ta đã biết, Cao Đài giáo chào đời trong một hoàn cảnh xã hội cực kỳ đen tối, nếu không có sự giúp đỡ của Vô hình thì không làm sao trưởng thành được, nhất là bàn tay thực dân Pháp không buông tha những tâm trường mở rộng ra cho nền hòa bình thế giới và cho công bình xã hội.

Thế nên, ngay từ khi thành hình các đàn cơ Phổ Độ nghĩa là sau khi xin phép với Chính phủ thuộc địa đi phổ thông chơn đạo (*từ Tuyên Ngôn Khai Đạo gửi cho Thống soái Nam kỳ Le Fol năm 1926*) khắp hoàn cầu thì Cao Đài giáo đã bị chánh phủ Pháp dòm ngó rồi. Từ đó, cơ Đạo càng phát triển thì sự dòm ngó của chính phủ càng thêm phần gay gắt. Nhiều biện pháp đàn áp khủng bố đã được thực thi theo tinh thần tờ báo cáo của Léon Perrier lên Tổng Thống Pháp mà ta đã đề cập trước đây.

Tuy nhiên, nếu có những người Pháp đàn áp Cao Đài giáo thì cũng có những người Pháp vì quyền lợi hay sự giác ngộ đã bênh vực Chính nghĩa Cao Đài không ít.^{10.1}

Một cách vô tư, ta hãy xét lần lượt Cao Đài giáo trước công luận quốc tế như thế nào để có một nhận định khái quát về sự phát sinh nền Tôn giáo mới tại

---

10.1 Xin xem phần trước.

một quốc gia nhỏ nhen mà ranh giới đang bị xóa mờ trên bản đồ thế giới vì nền thống trị của chủ nghĩa thực dân.

10.1 TẠI QUỐC NỘI

Trong khi Chính phủ Pháp nghiêm cấm Cao Đài giáo, cho người theo dõi, dòm ngó, bắt bớ, làm cho đạo hữu hoang mang, nhất là những cuộc lễ cúng bị triệt hạ, các chức sắc bị bắt bớ, Thánh thất bị niêm bế thì một nhóm Chức sắc Cao Đài có đến xin ông Nghị viên Nam kỳ lúc bấy giờ là ông Ernest Outrey can thiệp với Chính phủ Pháp cho sự tín ngưỡng của Cao Đài được tự do.

Sau đây là nguyên văn bài báo Pháp ngữ có đăng trong tạp chí *Revue Caodaïste*:^{10.2}

"Le député de la Cochinchine et le Caodaïsme

Monsieur Ernest Outrey a promis aux Caodaïstes de leur faire obtenir la liberté de culte.

Le 26 Mai, au matin, une délégation de dignitaires Caodaïstes s'est rendue auprès du député de la Cochinchine pour le prier d'intervenir auprès des pouvoirs publics afin que les adeptes de la nouvelle religion puissent célébrer les cérémonies cultuelles sans entraves, au même titre que ceux des autres religions.

Ayant toujours agi au grand jour, n'ayant depuis plus de six ans, fait rien qui ait pu troubler l'ordre public en Cochinchine qui a connu pourtant des moments d'effervescence, les Caodaïstes demandent simplement à bénéficier du droit commun.

M. Outrey a déclaré à ses visiteurs que, induit en erreur par des exagérations et des attaques injustifiées, il avait nourri à l'égard des Caodaïstes des préventions qui se sont dissipées lorsqu'il a vu des notabilités annamites qu'il connaît de longue date et pour qui il a une estime particulière, manifester une foi ardente dans le Caodaïsme qu'ils ont embrassé.

Confirmant l'engagement qu'il a pris de faire octroyer la liberté de conscience à tous les Annamites dans le cadre de la légalité, quelle que soit la religion à laquelle ils appartiennent, M. Outrey a promis fermement à la délégation de faire obtenir satisfaction aux Caodaïstes.

Nous rendons un respectueux hommage au député de la Cochinchine pour le geste de haute équité dont il vient de faire preuve à l'égard des adeptes de la nouvelle religion."

10.2 *Revue Caodaïste*, số 15, trang 12, xuất bản tháng 6 năm 1932.

Xin tạm dịch:

"Nghị sĩ Nam kỳ với Cao Đài giáo

Ông Ernest Outrey có hứa với tín đồ Cao Đài sẽ giúp cho họ có tự do tín ngưỡng.

Ngày 26 tháng 5, vào buổi sáng, một phái đoàn gồm Chức sắc Cao Đài có đến yết kiến Nghị sĩ Nam kỳ xin nhờ can thiệp với chính quyền để cho tín đồ Cao Đài được hành lễ cúng kiến tự do, không gì trở ngại như những tôn giáo khác.

Cao Đài giáo luôn hoạt động công khai trong sáu năm qua và không làm gì rối loạn nền an ninh trong nước dù đôi khi cũng sôi nổi về phương diện truyền bá, Cao Đài giáo chỉ xin được hưởng những quyền lợi chung.

Ông Outrey có tuyên bố với quý ông Chức sắc rằng đạo Cao Đài đôi khi bị hiểu lầm vì sự xuyên tạc hay vì những nhạo báng không đúng đắn, ông cũng từng nuôi trong tư tưởng những sự ngờ vực, nhưng những ngờ vực ấy đã tiêu tan đi sau đó khi ông thấy những quan chức Việt Nam mà ông đã biết từ lâu và rất quý mến đều tin tưởng rất nhiều và tín ngưỡng Cao Đài giáo.

Ông Outrey đã xác nhận lời giao ước ban quyền tự do tín ngưỡng cho tất cả những người Việt Nam trong khuôn khổ luật pháp, bất kể họ theo tôn giáo nào và hứa chắc sẽ giúp tín đồ Cao Đài được thỏa mãn.

Chúng tôi xin chân thành trân trọng thái độ công bằng cao cả của Nghị sĩ Nam kỳ mà ông đã chứng tỏ đối với tín đồ của nền Tôn giáo mới."

Ngoài ra, trong cuộc vận động tự do tín ngưỡng cho Đạo Cao Đài, luật sư Trịnh đình Thảo là người đã có rất nhiều công phu trong việc giao thiệp và giành quyền ấy cho Cao Đài giáo với chính phủ Pháp. Với tư cách luật sư Tòa án Sài Gòn, ông đã trực tiếp can thiệp hoặc với chính quyền Đông Dương hoặc với chính phủ Pháp để giải cứu những trường hợp mà tín đồ Cao Đài ở lục tỉnh bị áp bức.

Nhờ những sự can thiệp ấy mà Cao Đài giáo trước thế chiến thứ hai đã có vẻ yên tĩnh trong việc truyền bá chân lý mới và thu nhận được hàng triệu tín đồ khắp trong nước.

10.2 TRÊN TRƯỜNG QUỐC TẾ

Nói đến tầm ảnh hưởng Cao Đài giáo ra ngoài phạm vi lãnh thổ Việt Nam, ta phải đề cập trước tiên đến tờ tạp chí *Revue Caodaïste* xuất bản tháng 7 năm 1930 số đầu đã hấp dẫn một số lớn bạn đọc bốn phương.

Người chủ trương và quản lý từ trước đến khi tờ báo đình bản (đầu năm 1933) là ông Nguyễn Văn Ca. Hợp tác xây dựng tờ báo này là hầu hết các Chức

Đồng Tân

sắc Thánh Thất Cầu Kho trong số đó có thể kể ông Trần nguyên Lượng, ông Trần văn Quế...; chủ bút là ông Nguyễn trung Hậu, thơ ký tòa soạn là ông Tuyết tân Thành, giao thiệp có các ông Trần quang Nghiêm, Võ văn Tường.

Tạp chí này viết toàn tiếng Pháp, xuất bản mỗi tháng một kỳ. Người ủng hộ tài chánh lúc đầu là ông Nguyễn văn Ca, sau đó các ông ở Cầu Kho phải tự đài thọ lấy. Vì lý do tài chánh thiếu hụt, tờ báo phải đình bản trong tám tháng, từ tháng 7 năm 1931 đến tháng 5 năm 1932 mới tái bản. Nhưng chỉ xuất bản trước sau có 22 số báo, số cuối cùng xuất bản trong ba tháng 1, 2, 3 năm 1933 rồi ngưng không ấn hành nữa.

Lời phi lộ ở tờ số 1, xuất bản tháng 7 năm 1930 cho ta biết rõ lý do tờ báo ra đời như đã trình bày trong phần *Năm 1930*.

Căn cứ theo các địa chỉ trao đổi tờ báo này thì tờ *La Revue Caodaïste* đã lưu hành gần khắp thế giới như Âu châu thì có Pháp, Đức, Ý, Anh, Thụy Sĩ...; Mỹ châu thì có Hoa Kỳ, Gia Nã Đại,...; rồi Phi châu v.v... và đã gây được ảnh hưởng lớn khắp nơi, nhất là ở Pháp và Đức.

Qua sự trung gian của tạp chí này mà lúc bấy giờ ở Đức quốc có một mối đạo huyền bí ra đời mệnh danh là Église Gnostique d'Allemagne có viết thư qua Việt Nam xin hiệp với Cao Đài giáo theo nghị quyết của toàn đạo hữu nhóm này như đã ghi nhận năm 1931. Nhưng sự việc không đến đâu.^{10.3}

Theo lời ông Tiểu Giác Trần văn Quế thì trong thời gian này, một nhà tu hành ở nước Bỉ đã gửi thơ cho Văn phòng Revue Caodaïste xin chỉ vẽ cách cầu nguyện Đức Cao Đài như thế nào để được ân xá. Rất tiếc những tài liệu này đã bị thất lạc, chỉ còn trong ký ức của những người đương thời mà thôi.

□ Công luận nước Pháp về đạo Cao Đài

Sau đây là những bằng chứng cụ thể cho biết uy thế của Cao Đài giáo lúc bấy giờ trước công luận nước Pháp:

- *Tờ Saigon-Dimanche, xuất bản ngày 16/10/1932*^{10.4}

"Le Caodaïsme,

A vrai dire, on n'entend plus parler de cette nouvelle religion. Et à part quelques rares échos parus dans la Tribune Indochinoise, le Caodaïsme se meurt, dit-on, de sa plus belle mort.

10.3 Xem *Năm 1931*.

10.4 Trích báo *Revue Caodaïste*, số 20, tháng 11 năm 1932.

Lịch Sử Cao Đài Đại Đạo Tam Kỳ Phổ Độ

La Vérité est tout autre. Car, sans faire de tralala, cette secte sait travailler efficacement en sourdine. Cette année d'ailleurs, le rapport du livre vert ne signale rien de tendancieux à leur endroit. Les Caodaïstes sont heureux pour une fois, d'enregistrer du moins en Cochinchine, la bonne foi du gouvernement.

S'il fallait maintenant jeter un coup d'oeil sur la propagande de cette secte, je dirais tout simplement que la Caodaïsme étant arrivé à un stade de "stabilisation" quant à son évolution religieuse locale, c'est par ailleurs qu'il convient de concentrer les efforts renouvelés en vue de l'extension du Bouddhisme renouvelé.

Cette propagande conçue et faite dans de bonnes conditions a déjà porté ses frais. C'est ainsi qu'en France, il se dessine un engouement qui s'est traduit par toute sorte de zèle de la part des premiers sympathisants: Me Tozza du barreau de Paris a donné ainsi une brillante conférence sur le Caodaïsme. D'autres personnalités sont non moins enthousiastes. On cite M. Charles Bellan et M. Abadis de Lestrac dont le dévouement est entier. Le premier nommé surtout mérite une mention toute spéciale, qui jeune à la façon des Caodaïstes sincères c'est-à-dire qui suit un régime alimentaire strictement végétarien.

Propagande, articles, conférence, les dirigeants ne s'en tiennent pas là: un oratoire est prévu, lequel fonctionnera avec un personnel européen.

D'autre part et suivant un programme bien compris, les dirigeants entendent élargir leur "cycle" pour se répandre un peu partout.

Après la France, l'Allemagne a été la première à faire un bon accueil au Caodaïsme. Les Eglises gnostiques qui abondent surtout en Allemagne, sont très enchantés de "collaborer" avec le Caodaïsme reconnu par Elles de hautes moralités et dont les buts sont quasi-identiques: "Travailler au soulagement de l'humanité par la fraternité universelle". C'est une formule qui vient présentement surtout à son heure, alors que toutes les nations, fatiguées de se regarder plus longtemps en chiens de faïence, veulent faire parler la poudre.

Pour résumer, il va de soi que La Doctrine du Caodaïsme mérite d'être étudiée, observée plus attentivement avant de la condamner à priori, sans appel, sur de simples on-dit de simples préjugés".

Xin tạm dịch

"Cao Đài giáo,

Hình như không ai nói đến tôn giáo mới này nữa. Trừ những vọng động hiếm hoi có đăng trong báo Tribune Indochinoise người ta cho rằng Cao Đài giáo đã chết một cách êm thấm rồi.

Sự thật thì khác hẳn. Bởi vì không om sòm ầm ĩ, giáo phái này đã biết tích cực làm việc trong im lặng. Và lại trong năm nay, trong sổ xanh không có báo

cáo gì đã động đến những vi phạm của họ. Một lần nữa, người tín đồ Cao Đài ở Nam Việt được yên vui với lòng tín cẩn của chính quyền.

Nếu bây giờ ta liếc tầm mắt nhìn qua sự truyền bá giáo phái ấy, tôi có thể nói sơ lược rằng Cao Đài giáo đương ở thời kỳ "củng cố" trong phạm vi tín ngưỡng ở quốc nội. Thế nghĩa là hiện tôn giáo ấy đang tập trung mọi nỗ lực vào sự phát triển cơ Đạo.

Sự truyền bá ấy đã được nhận thức và thực hiện trong những điều kiện tốt đẹp và đã đem lại kết quả mỹ mãn. Chính vì thế mà ngay tại nước Pháp đã có một sự sùng bái mãnh liệt ngay nơi những người trí thức có cảm tình với mối đạo mới. Bà Tozza, trong giới luật sư hàng đầu ở Ba Lê đã mở một cuộc diễn thuyết về Cao Đài giáo.^{10.5} Còn những nhân vật khác cũng không kém nhiệt tâm, có thể kể ông Charles Bellan và ông Abadis de Lestrac^{10.6} với sự dâng hiến trọn vẹn. Người thứ nhất (ông Charles Bellan) đáng được đặc biệt chú ý khi ông ăn chay theo người Cao Đài chân chính, nghĩa là theo một chế độ thực phẩm hoàn toàn chay lạt.

Những sự tuyên truyền, những bài báo, những cuộc thuyết giảng, và các nhà lãnh đạo không đề cập đến những điều kể trên bởi một Thánh Thất Cao Đài đã được dự định thiết lập để hoạt động với một số tín hữu Âu châu.

Lại nữa, theo một chương trình đã được hoạch định kỹ càng, các nhà truyền bá Cao Đài sẽ mở rộng "chu kỳ hoạt động" của họ ra khắp thế giới.

Sau nước Pháp là nước Đức đã tiếp đón đạo Cao Đài một cách nồng hậu. Những Giáo hội Trục duy trì hiện có rất nhiều trên Đức quốc đã rất hoan hỉ cộng tác với Cao Đài giáo vì các Giáo hội ấy cho rằng Cao Đài giáo có nêu lên được một nền luân lý khá cao với mục đích không khác họ mấy, đó là làm việc để xoa dịu nỗi đau của nhân loại bằng một đại đồng toàn diện. Đó là một công thức đã đến đúng lúc, trong khi những quốc gia khác đương mỗi mệ vì hiềm khích với nhau từ bao nhiêu lâu, chỉ muốn nói chuyện bằng mồi thuốc súng.

Nói tóm lại, Tôn chỉ Cao Đài giáo rất đáng được tìm hiểu suy nghiệm cho kỹ càng trước khi trừng phạt nó bằng cách tiên nghiệm do những thành kiến quá thô thiển mà người ta đã gán cho tôn giáo này".

10.5 Tập san *Revue Caodaïste* số 19 tháng 10 năm 1932 có đăng tin như sau: Bà Tozza, trạng sư ở Tòa án Ba Lê đã tổ chức một buổi thuyết trình tại hội Thông Thiên học Pháp về Tông chỉ bí nhiệm của Cao Đài giáo (*De la doctrine secrète du Caodaïsme*) trước một số thánh giả chuộng đề tài này. Bà cũng đã di-n thuyết tại hội Nhân quyền và Dân quyền về quyền tự do tín ngưỡng ở Đông dương. Một nhật lệnh về việc này đã được ghi trong tập san *Revue Caodaïste* tháng 5, Section Du VIIIe Arrondissement de la Ligue.

10.6 Ông Ch. Bellan, nguyên Khâm sứ Cao miên và ông Lestrac một công chức Pháp tại Nam Việt. Cả hai ông đều ăn chay trường sau khi nhập môn. Ông Lestrac được thiên phong Giáo Hữu.

- **Báo La Presse Indochinoise ngày 23 tháng 10 năm 1932**^{10.7}

"La Revue Caodaïste publie son dix neuvième numéro hebdomadaire. On y trouve des choses fort intéressantes. Tout doucement, le CaoDai édifie sa doctrine entre un essai d'union des doctrines bouddhiques, chrétiennes, catholiques, mahométanes déjà si voisines, et une affection réelle pour le spiritisme.

Tout cela est sympathique et pas maladroit du tout. De fait, le CaoDai s'est assuré le Concours des milieux anglosaxons (comme on le sait, les Anglais donnent, et fort, dans le Spiritisme), de certains milieux hindous, etc... Et CaoDai fait son petit bonhomme de chemin, Voici que l'on va à Paris élever un Temple ou une Chapelle Caodaïste".

Xin tạm dịch

"Tạp chí Cao Đài. đã ra đời số 19. Người ta thấy trong đó rất nhiều điều hữu ích tế nhị. Đạo Cao Đài im lìm xây dựng tông chỉ của mình bằng sự hợp nhất các giáo thuyết Phật, Cơ Đốc, Da Tô, Hồi và rất gần với Thông Linh học.

Tất cả những điều đó đáng được mến mộ và không gây ngờ hay xảo trá chút nào. Thật sự, Cao Đài giáo có thể bảo đảm sự thành công của mình trong những vùng Nhật nhĩ Man (vì ai cũng biết dân tộc này rất chuộng Thông Linh học) và những vùng Hồi giáo v.v... Và Cao Đài giáo đang khiêm nhường đi tới. Rồi đây, họ sẽ đi đến thủ đô Ba Lê để dựng nên một Đền thờ Cao Đài".

Trong khi các báo chí ở Đông Dương cổ võ cho Cao Đài giáo như thế thì ngay trên đất Pháp, sự cổ động ấy cũng không kém phần sôi nổi.

Ta hãy xem những cột báo dưới đây đã được trích đăng trong bài *Le Caodaïsme et l'Opinion Publique Francaise* của tạp chí *Revue Caodaïste*, số 20 xuất bản tháng 11 năm 1932:

- **Báo La Libre Opinion ngày 8 tháng 11 năm 1931**

"À cette heure où le monde entier est traversé d'une vague de haine où deux grands peuples sont à la veille d'être aux prises dans ce lointain Levant, qui sait si le Caodaïsme n'est pas venu à son heure?..."

Xin tạm dịch

"Trong lúc toàn thế giới đang lan tràn một làn sóng thù hận mà ở đó hai dân tộc lớn đang sắp sửa xâu xé nhau thì ở chân trời Đông phương xa xăm kia, ai biết Cao Đài giáo lại chẳng ra đời đúng lúc?"

10.7 Trích báo *Revue Caodaïste*, số 20 tháng 11 năm 1932.

- **Báo Progrès Civique ngày 19 tháng 12 năm 1931**

"On peut estimer chimérique le but que s'est assigné le nouveau culte d'unifier toutes les religions pour assurer la paix universelle. On peut trouver puérile la prétention qu'il a de puiser son inspiration dans une nouvelle révélation. On peut sourire des messages de l'Au-delà que ses fondateurs ont recus et qu'ils attribuent à Jeanne d'Arc, Descartes, Newton, Jésus de Nazareth, Chateaubriand, Victor Hugo ou à CaoDai (l'Etre Suprême).

Mais on ne peut nier qu'ils n'aient fait qu'exercer le droit le plus sacré de tout être humain, que leur inspiration soit généreuse qu'ils exercent sur la population indochinoise une puissante attraction puisqu'ils ont réuni en Cochinchine en cinq ans plus d'un million d'adeptes sur trois millions et demi d'habitants.

Par conséquent, il faut les laisser tranquilles, non pas seulement pour le principe par humanité et par respect des lois françaises, mais aussi par sagesse politique, parce que leur persécution ne pourrait que faire naître un autre mouvement qui, lui, risquerait d'être dangereux".

Xin tạm dịch

"Người ta có thể cho rằng mục đích của tín ngưỡng mới dung hợp các tôn giáo để bảo đảm nền đại đồng toàn diện là không tưởng. Người ta có thể hời hợt cho rằng tôn giáo mình đã phát xuất từ một sự khải ngộ mới mẻ. Người ta có thể chế nhạo những bài cơ bút mà các nhà lãnh đạo Giáo hội ấy đã nhận được và cho là của Jeanne d'Arc, Descartes, Newton, Jesus, Chateaubriand, Victor Hugo hay là Cao Đài.

Nhưng người ta không thể chối cãi rằng họ chỉ làm sống lại cái quyền hạn tối thiêng liêng của tất cả mọi người với những tư tưởng rất quảng đại, không những vô hại mà còn rất nhân từ. Họ tạo cho dân chúng Đông Dương một sự hấp dẫn mạnh mẽ, vì thế chỉ trong vòng năm năm qua, họ đã thu nhận được hơn một triệu tín đồ ở Nam kỳ trong số ba triệu rưỡi dân chúng tại đây.

Vì những lẽ ấy, ta không nên động chạm đến họ. Hành động như thế không chỉ là hành động theo nguyên tắc vì lòng nhân đạo và sự tôn trọng luật pháp của nước Pháp mà còn là một lối chính trị khôn ngoan, bởi vì sự tàn sát giết hại họ chỉ làm nảy ra một phong trào khác không kém phần nguy hiểm hơn".

- **Số Nhân Quyền số 33 tháng 11 năm 1931**

"Mais il ressort de l'examen des faits et de l'origine même du Caodaisme que jamais cette confession n'a présenté le moindre caractère de danger pour l'ordre public"

Xin tạm dịch

"Tuy nhiên, những cuộc khảo sát về các sự kiện và cả đến nguồn gốc của Cao Đài giáo cho ta biết rằng Tôn giáo ấy không có tính chất gì có hại cho sự an ninh chung."

❑ Cao Đài giáo với những Hội nghị tôn giáo quốc tế

Nói đến các Hội nghị tôn giáo quốc tế về Cao Đài giáo buổi sơ khai phần Phổ Độ, ta cần phải đề cập đến một nhân vật quan hệ người Pháp. Đó là ông Gabriel Gobron. Theo lời ông Đốc phủ Trần nguyên Lượng, một trong những nhà sáng lập tạp chí *Revue Caodaïste* thì trước khi thành hình tạp chí này, quý ông Nguyễn văn Ca và Trần nguyên Lượng vốn là bạn đồng liêu thường giao thiệp với những cơ quan báo chí bên Pháp, như là những tờ báo của nhóm Thông Linh học như *Revue Spirite, l'Au-delà* (thuộc nhóm *Union Spirite de France*) và được biết ông Gabriel Gobron qua những bài báo trong đó. Như vậy, ông Gabriel Gobron là một nhà báo tên tuổi lúc bấy giờ. Khi tờ *Revue Caodaïste* ra đời, các ông bèn gửi thư qua Pháp yêu cầu ông Gabriel Gobron tiếp tay trong việc truyền bá tư tưởng đại đồng Thông Linh học. Ông này nhận lời và hằng tháng gửi bài báo qua Việt Nam. Ngược lại các ông ở Việt Nam lại gửi tiền nhuận bút qua cho ông. Do đó, ông Gabriel Gobron trở thành thuyết trình viên hay nói một cách khác là phát ngôn nhân của Đạo Cao Đài trong các hội nghị tôn giáo quốc tế từ đó (quãng năm 1933).

Sau thời gian cộng tác với tạp chí *Revue Caodaïste*, ông G. Gobron được Tòa Thánh Tây Ninh, lúc bấy giờ dưới quyền lãnh đạo của ông Hộ Pháp Phạm công Tắc, Chương quản Nhị Hữu Hình Đài mời làm đại diện cho Tòa Thánh Tây Ninh. Theo Hồi ký của ông Hiến Trung Trần quang Vinh thì trong dịp công cán tại Ba Lê năm 1931, ông đã phổ độ được năm người Pháp, trong đó có ông G. Gobron. Ông G. Gobron nhận chức phẩm Tiếp Dẫn Đạo Nhơn Hiệp Thiên Đài của Cao Đài giáo tại Pháp và trong những Hội nghị Tôn giáo quốc tế, ông được mời phát biểu ý kiến và đã cực lực bênh vực lý tưởng Cao Đài. Những dịp này ông ghi lại trong quyển *Histoire et Philosophie du Caodaïsme* do ông soạn thảo dưới sự bảo trợ của Tòa Thánh Tây Ninh. Những tài liệu đó như sau:

- **Hội nghị Thông Linh học quốc tế tại Barcelone 1934**

Tờ *Revue Spirite* tháng 10 năm 1934, trang 505 có viết:

"VIII è Mouvement Caodaïste. Sur proposition de M. Gabriel Gobron, Instructeur en France du Caodaïsme (ou Bouddhisme rénové ou Spiritisme Annamite) le Vè Congrès spirite International réuni à Barcelone (ler au 10

Đông Tân

Septembre 1934) prie très respectueusement le Gouvernement français de bien vouloir - se rappelant les promesses solennelles faites en Mars 1933 au Parlement français par le Président Sarraut, alors Ministre des Colonies - établir en faveur du Caodaisme un statut aussi libéral que celui dont jouissent les Annamites convertis aux cultes chrétiens ou restés fidèles aux autres sectes bouddhiques dans les pays de l'Union Indochinoise."

Xin tạm dịch

"Phong trào Cao Đài thứ VIII. Theo đề nghị của ông Gabriel Gobron, Tiếp Dẫn Đạo Nhơn của Cao Đài giáo tại Pháp, Hội Thông Linh học quốc tế nhóm họp lần 5 tại Barcelone (từ 1 đến 10/9/1934) trân trọng yêu cầu Chính phủ Pháp - căn cứ vào những lời hứa long trọng tháng 3/1933 tại quốc hội Pháp của ông Sarraut đương kim Bộ Trưởng Thuộc địa - thiết lập cho tín đồ Cao Đài một quy chế cũng rộng rãi như những qui chế mà người Việt Nam theo Cơ Đốc giáo hay những tông phái Phật giáo trên toàn xứ Đông Dương đang được hưởng."

- **Hội nghị Tôn giáo quốc tế tại Luân đôn 1936**

Báo *Le Cygne* ngày 20 tháng 9 năm 1936 có viết như sau:

"Au dernier Congrès international des Religions tenu à Londres sous la Présidence de Sir Francis Younghusband, auquel M. Gabriel Gobron, Instructeur du Caodaisme en France, participait sur l'invitation du Saint Siège de Tây Ninh, Le Caodaisme est reconnu comme la Religion la plus tolérante du monde. Devant une assistance nombreuse composée de représentants de toutes les grandes Religions mondiales et des Membres de la Presse internationale, le délégué Caodaïste français a déclaré: "Le Caodaisme est l'expérience même de la Réconciliation des races et des peuples pour laquelle vous vous êtes réunis en ce lieu. Le Caodaisme ou Bouddhisme rénové est certainement l'expérience vivante de l'union et de l'Unité religieuse." Des applaudissements frénétiques ont salué la péroraison."

Xin tạm dịch

"Tại Hội nghị Tôn giáo quốc tế nhóm họp ở Luân Đôn vừa qua, dưới quyền chủ tọa của Sir Francis Younghusband, có ông Gabriel Gobron, Tiếp Dẫn Đạo Nhơn của Cao Đài giáo tại Pháp, đại diện Tòa Thánh Tây Ninh đến dự. Cao Đài giáo là một tôn giáo được nhìn nhận là khoan dung nhất thế giới. Trước mặt rất đông hội viên gồm tất cả các đại diện các tôn giáo lớn trên hoàn cầu và ký giả báo chí quốc tế, đại diện Cao Đài giáo đã tuyên bố: "Cao Đài giáo chính là một kinh nghiệm của sự hợp đồng các chủng tộc và chính vì sự hợp

đồng ấy mà quý ngài đang tụ hội nơi đây. Cao Đài giáo chính thật là một kinh nghiệm sống của sự qui hợp và thống nhất các Tôn giáo." Nhiều tràng vỗ tay hoan nghênh làm vang dậy phòng họp."

- **Hội nghị Thông Linh học quốc tế ở Glasgow 1937**

Tờ *Annam Nouveau* ngày 14 tháng 11 năm 1937 có đăng như sau:

"Sur proposition de M. Gabriel Gobron, Instructeur en France du Caodaisme ou Spiritisme Annamite, le VIe Congrès spirite international réuni à Glasgow (3 à 10 Septembre 1937) après le Ve Congrès Spirite international de Barcelone, émet le vœu que les Spiritistes Annamites jouissent dans tous les pays de l'Union indochinoise des mêmes libertés de conscience et du culte que les Annamites catholiques et protestants, qu'ils soient sujets, protégés, métis ou étrangers.

Le vœu émis par le Congrès spirite international de Barcelone a inauguré déjà une période plus libérale pour les Caodaïstes ou Spiritistes Annamites.

Ce vœu présenté et discuté à la section philosophique du Congrès, a été adopté ensuite par acclamation au meeting populaire tenu aux Mac Millan Galleries le 9 Septembre 1937."

Xin tạm dịch

"Theo đề nghị của ông Gabriel Gobron, Tiếp Dẫn Đạo Nhơn Cao Đài giáo hay Thông Linh học Việt Nam tại Pháp, hội nghị Thông Linh học quốc tế kỳ thứ sáu nhóm họp ở Glasgow (từ 3 đến 10 tháng 9 năm 1937) tiếp theo Hội nghị thứ 5 tại Barcelone, chuyển đạt lời thỉnh cầu rằng Thông Linh học Việt Nam trên toàn cõi Đông Dương phải được hưởng những sự tự do tư tưởng cũng như tín ngưỡng mà những người Việt Da Tô hay Tin Lành đang được hưởng dù là dân Pháp tịch, dân bảo hộ, dân lai hay dân ngoại quốc.

Lời thỉnh nguyện của Hội nghị Barcelone đã mở màn một thời kỳ tự do cho toàn tín đồ Cao Đài.

Lời thỉnh nguyện này đã được thảo luận trong bàn hội nghị Triết học của đại hội và đã được dân chúng hoan nghênh trong cuộc họp ở khu Mac Millan Galleries ngày 19 tháng 9 năm 1937."

- **Hội nghị Tâm linh học quốc tế ở Lausanne (Thụy Sĩ) 1948**

Năm 1948, trong quyển *Histoire et Philosophie du Caodaisme*, ông Gabriel Gobron có viết một đoạn, xin tạm dịch như sau:

Đồng Tâm

"Ông Frère Gago có viết một quyển sách nói về Đạo Cao Đài và cho rằng Cao Đài giáo là một nền đạo học, một di sản sống, một nền triết học hay nói cho đúng một sản phẩm tâm linh (*une spiritualité*)."

Trong Hội nghị Tâm linh học quốc tế (*Conseil Spirituel Mondial*) nhóm họp ở Lausanne (*Thụy Sĩ*) lần thứ ba, tháng 8 năm 1948, một hội viên có đem quyển sách mới này trình bày giữa hội nghị và tuyên bố:

"Không Hội viên nào ở đây biết Cao Đài giáo. Tất cả chúng ta phải tìm hiểu Đạo Cao Đài vì lý tưởng thống nhất dung hợp các tôn giáo của mỗi đạo này có thể đem lại hòa bình tại thế gian, đó cũng chính là mục đích mà chúng ta theo đuổi."

Nguyên văn câu này là:

"Aucun des congressistes ne connaissaient le Caodaisme. Tous ont été intéressés que le Caodaisme est pour idéal d'unir toutes les religions et de permettre la paix ici-bas, but que nous poursuivons également".

Ngay sau đó, ông Reynault được Hội nghị ủy nhiệm đi tìm đường liên lạc với Cao Đài giáo để yêu cầu gia nhập hội Thông Linh học quốc tế.

Do đó, năm 1949, người ta thấy Cao Đài giáo có đại diện trong hội Thông Linh học quốc tế nhóm họp tại Ý Đại Lợi.

Năm 1956, một Đại hội Tôn giáo quốc tế được triệu tập tại Kyoto, Nhật Bản có hiện diện đủ các cựu giáo, đồng thời cũng có thư mời Tòa Thánh Tây Ninh và Hội Thánh thuộc Cơ Quan Truyền Giáo Cao Đài tại Trung Việt. Tòa Thánh có Bảo Thế Lê thiện Phước và Cơ quan Truyền Giáo có Giáo Sư Trần Văn Quế, tháp tùng có Thanh Long Lương Vĩnh Thuật và Trần quốc Luyện. Hội nghị đã nghe bài thuyết minh của Giáo Sư Quế thay mặt phái đoàn và sau đó có mời các đại biểu cựu giáo đến dự lễ khánh thành Thánh sở Trung Hưng Bửu Tòa tại Đà Nẵng tháng 6 năm 1956 đồng thời dự lễ an vị Linh Tháp chư vị Thánh Tử Đạo tại Quảng Ngãi.^{10.8}

10.8 Xem thêm chi tiết trong *Lịch Sử Cao Đài Đại Đạo Tam Kỳ Phổ Độ, Quyển III, Phần Phổ Độ 2, Truyền giáo Trung Bắc Việt Nam*, cùng tác giả, Cao Hiên xuất bản 2009 tại Melbourne, Australia